

REGÉLŐ ISZTRIAI VÖLGYEK

BÁR A HÁROMSZÖGLETŰ FÖLDDARABOT a tengervíz két oldalról is nyaldossa, vörös talajjal és mészkősziklákkal borított, hullámos felszínén a folyók és az édesvíz értékes kincsnek számítanak. Völgyeinek kialakulását és vizeinek útját számos regé(ny)ben kíséreltek meg föltárnai elődeink.

Az óriás

Hajdanában Isztria földjén óriások és emberek éltek egymás mellett, békességen. Északon hatalmas tavak és füllesztő levegőjű mocsarak terültek el, miközben délen források és kutak nélkül tengődtek a parasztok. Így történt, hogy egy alkalommal Dragonjához, az óriáshoz fordultak az emberek, hogy szántsa föl számukra a földet. A jólélkű óriás be is fogta ökreit az igába, és elindult. Elsőre egy hatalmas árkot hasított a földre, amelyet magáról rögtön Dragonjának nevezett el. (Azóta is így hívják, és napjainkban Szlovénia és Horvátország határvonalá éppen ezt a völgyet követi, rövid tengerparthoz juttatva ezzel a legészakibb volt jugoszláv tagállamot.) Az óriás dél felé újabb barázdát véssett a földre, melyet szelíd felesége után Mirnának nevezett el. (Aki nem hiszi, járjon utána a térképen!) De még ekkor sem hagyta ott az ekeszavat, hanem nekifeküdt a harmadik szántásnak is. Már Pazin városánál járt, amikor a várból kitektött a házsártos grófné, és lekiáltott: „Hé, Te, óriás, olyan sekélyen húzod azt a barázdát, hogy alig látni, ráadásul még girbegurba is, mint a malac farka!” Megsértődött az óriás, félbehagyta a barázdát, és indult is volna haza. Hanem az árokban addigra megindult a Fojba (Pazinčica) patak vize, és kezdett hatalmas tóvá duzzadni, így a házukat az áradástól féltő helybéiek ri-mánkodásra fogták a dolgot. Az óriás szíve megenyhült, hatalmasat dobbantott, mire a föld megnyílt a lába alatt, és a víz azóta is a sziklára épült vár tövében tündik el a mélybe.

A mese leírása hű képet fest Pazin városáról. A szelíden érkező folyó egy mély szurdokvölgyben folytatja útját, majd hatalmas barlangszáj nyeli el a vizet – ha tudja. 1896-ban, 1964-ben

és 1993-ban ugyanis az áradó folyó vízhozama bőven meghaladta a nyelési képességet, és így egy zavaros vizű tó alakult ki a szurdok helyén. A település és maga a vár pedig körben, a látványos sziklafal peremén foglal helyet.

A mélybe tűnő víznek azonban valahol mégiscsak elő kell bukkannia. Hogy a félsziget melyik részén? Erről vitázik a második és a harmadik történet.

A pásztor

Egy szegény Rasa menti pásztor a pazini uraság juhait őrizte, mikor a meredélyről az egyik birka a folyóba zuhant. Nem szolt senkinek, gondolta, nem veszik észre a hiányt. Ám amikor legközelebb odahaza járt ínségben élő családjánál, a fél-sziget délkeleti oldalán, azzal fogadták, hogy a Rasa folyó Szent Antal-forrása egy döglött birka hozott a felszínre, amely pompás falatokhoz juttatta az éhezés küszöbén élő szüleit. A pásztor fölismerette a nyájából származó juhot, de ismét nem szolt egy szót sem. Attól fogva azonban időről időre lelökött egy birka a pazini szakadékba. Szülei gyakran kijártak a forráshoz, és többé nem kellett éhezniük. Ám egy napon a fiuk holttestét pilantották meg a forrásnál. Az uraságnak tudomására jutott, hogy a bárányok miként tűnnek el, és a hűtlen pásztort hasonló halállal büntette.

A szabadságharcos

„A helyzet rendkívül válságos volt. Báthory István alig tudta mozgatni tagjait, mert az elektromos ütés félén megbénította. Bár kezén az égesi fájdalmakat erősen csökkentette a hideg víz, tehetetlen kezét nem tudta használni. Sándor gróf egy pillanatra sem engedhette el, mert akkor társát elnyerte volna a víz, pedig épp elég gondot okozott neki, hogy önmagát fenntartsa.

Azt nem is sejtette, milyen irányban folyik ez az örvénylő víz, hogy a vidék melyik részén bukkan ki, milyen folyóba vagy melyik tengerbe ömlik. Még ha tudta volna is Sándor Mátyás, hogy ennek a folyónak Foiba a neve, a helyzete akkor is éppolyan reménytelen, mert senki sem tudta, hová ömlik ez a rohanó víz.”

Sándor Mátyás társával a pazini erődből szökik meg a villámhárítón leereszkedve, féligen lezu-

Pazin városa a Fojba szurdok köré épült.
A regénybeli Sándor Mátyás a szikla peremen álló erődből vetette magát a barlangjáratban eltűnő patakba

PILLANTÁS

hanva a szurdok alján örvénylő patakba. Verne Gyula személyesen sohasem járt a helyszínen, de a polgármesterrel levelezve és útkönyvek alapján mégis izgalmasan és többé-kevésbé helytállóan jellemzi Pazin természeti csodáját. Tudja, hogy a barlangi továbbjutást szifon (azaz vízzel teljesen kitöltött járat) akadályozza meg, de a főhősnek túl kell élnie a szökést, így Sándor gróf csodával határos módon társával átússa a szifont, és a barlang alvégén kijut a szabadba.

„Valójában ez az állóvíz, amely a Foiba torkolatát képezté, nem volt sem lagúna, sem tó, hanem árterület. Ezen a vidéken a Lemesz tornának nevezték, és egy szűk árok kötötte össze az Adriával Orsera és Rovigno között, az Istrai-félsziget nyugati partján.”

Ez a kijárat tehát nem más, mint a turisták által jól ismert, híres Lim-csatorna (Limski Kanal, népszerű nevén: Limski fjord), amely 10 km mélyen, valóban fjordra emlékeztetően nyúlik be a szárazföldbe, s vízfolyás nélküli aszóvölgyként folytatódik tovább kelet felé.

A népbölcsesek tehát délkelet felé keresi a vizek útját, míg Verne délnyugat felé találja meg a völgy folytatását. Kinek van igaza?

Nos, bármennyire is meglepő, az előző állítás csak látszólagos ellentmondást rejt, valójában mindenkit félnek igaza van. Csak az időszeméletünket kell geológiai mértékűre tágítani.

A geológus

Izstria általános nyugati lejtésének megfelelően a vízfolyások már évtizmilliók óta zömmel a nyugati tengerpart felé igyekeztek. A mészkő ekkor még kevesebb helyen bukkant a felszínre, és az Ős-Fojba is elérte a tengert. A Földkö-

zi-tenger 6 millió évvel ezelőtti kiszáradását követő időszakban, valamint az alacsonyabb tengervízszinttel jellemzhető jégkorszakok idején a vízfolyások igen mélyen bevágáltak völgyeket a felszínbe (akkárcsak Dragonja, az óriás). Ezek a völgyek néhol a mészkőben is szépen kifejlődtek (például Mirna, Lim-völgy). Az idő előrehaladtával azonban a mészkő repedésrendszere oldódással tágult, egyre több vizet volt képes elnyelni, így a mészkő határára érkező víz sok helyütt nyelőkben tűnik el, mint Pazinnál is. A völgy mészkőre eső szakasza szárazzá vált és „konzerválódott”, azaz nem mélyült tovább. Így fordulhatott elő, hogy az elmúlt 18 ezer év tengerszint-emelkedése (kb. 130 m) során a tengervíz benyomult a Lim-völgybe, amely tehát nem fjord (hiszen nem jégvájta völgy), hanem ria, azaz tenger által előntött egykor folyóvölgy. Így a völgy, de csak a völgy vonatkozásában Vernének igaza van, mert a Lim-völgy a Fojba egykor volt felszíni folytatása.

A barlangászok ugyanakkor a 19. század vége óta kutatják a Fojba vizének útját, vagyis a Pazini-barlang mélyiségeit. A francia Martelnek 1893-ban sikeres volt eljutnia az első szifonig, amit csak jóval később, 1975-ben tudtak átúszni a barlangi bűvárok, de ezzel is csupán néhány száz métert haladtak előre a barlangban, mert a következő, máig feltáratlan szifon útjukat állta. Így a barlang kijárata továbbra is rejte maradt. A nyomozáshoz közvetetten bőbb módszerekre volt szükség. Az 1920-as években a vízbe festéket szórva és a környék forrásait kitartóan figyelve sikerült végül hitelt érdemlően igazolni, hogy a Fojba vize délkelet felé, a Raša folyó völgyében kerül újra napvilágra. És ezzel a tudós bizonyítással nyert végképp földrajzi tartalmat a pažini pásztor szomorú meséje.

DR. TELBISZ TAMÁS

A Lim-völgy
tengervízzel kitöltött
hosszú öböl

NE MARADJON LE ÖN SE A KEDVEZMÉNYEKRŐL!

Készüljön
velünk az útra!

A FÖLDGÖMB-KLUBKÁRTYA CSAK ELŐFIZETŐINKNEK!

Új előfizetőink előnnyel, hogy Klubkártyával vagy anélkül szeretnék megrendelni lapunkat. Ha a Klubkártya mellett döntenek, akkor az első éves előfizetési díj tartalmazza az egyszeri kártyaköltséget (l. 14. oldal), a második évtől ez nem kerül felszámításra. A Klubkártya érvényességi ideje megegyezik az előfizetés időtartamával, az érvényesség meghosszabbítását igazoló matricát díjmentesen küldjük Olvasóinknak az előfizetés megújításakor.

ANGKOR TOURS – 7% kedvezmény
a földi szolgáltatások, szállások, helyi transzferek, programok árából – www.angkortours.hu

BEBTE – 50% engedmény a Sátorkopuszta-barlang belépődíjjából – 25% engedmény a Fekete-hegyi Sasfészek turistaház szállásdíjjából – www.bebte.hu

CARTOGRAPHIA – TÉRKÉPEZZE FEL VELÜNK
A VILÁGOT! – 10% engedmény térképekre, útkönyvekre, földgömbökre – www.cartographia.hu

COMPASS SPORT NAVIGÁCIÓS SZAKÜZLET
5% engedmény minden termékből – www.silva.hu – www.gpstrade.hu

EUPOLISZ – HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!
Természetjáró utazások, outdoor-túrák, trekkingek, körutak az egész világon – 5% engedmény minden útból – eupolisz.hu

FÓKUSZ KÖNYVÁRUHÁZ
10% engedmény minden termékre a Fókusz Könyváruházban – www.fo.hu

GPS MARKET – 5% engedmény valamennyi navigációs termék árából – www.gpsmarket.hu

HELLY HANSEN – RUHÁZAT MINDEN IDŐJÁRÁSI
KÖRÜLMÉNYHEZ
Egyszeri 15% kedvezmény – www.hellyhansen.hu

HVG-EXOTIC TRAVEL – Európán kívüli társas- és egyéni utazások, körutak, üdülések szervezése, hajóutak, repülőjegyek értékesítése – 5% engedmény minden utazásból – www.hvgtravel.hu

MAUNA OUTDOOR FOOTWEAR – 10% engedmény minden Mauna termék árából a mintaboltban – www.mauna.hu

MP3CENTER – 5% engedmény minden termék árából – www.mp3center.hu

OVERLAND OUTDOOR SHOPS – MIELŐTT ÚTNAK
INDULSZ – 5% kedvezmény minden termékre – www.overlandoutdoorshops.hu

RP OUTDOOR-TÚRABOLTOK – MINDEN,
AMI EGY TÚRÁHOZ KELL – 10% kedvezmény az RP Outdoor-termékekre – www.rpotdoor.com

STA TRAVEL – A VILÁG LEGNAGYOB
IFJÚSÁGI UTAZÁSI TÁRSASÁGA – 1000 Ft
kedvezmény az STA Travel Blue-repülőjegyek kezelési költségeből – www.statravel.hu

TENGERSZEM SPORTÜZLETEK – RÉGI
OUTDOOR-ÜZLET, GYAKORLÓ HEGYMÁSZÓKKAL
ES BARLANGÁSZOKKAL – 7% engedmény minden termékre – www.tengerszem.hu

TÉRKÉPKIRÁLY – 10% kedvezmény minden termék árából – www.mapking.hu

UTAZÁSI KLUB – FÖLDRAJZI UTAZÁSOK, NEM
CSAK FÖLDRAJZOSOKNAK – egyszeri 5000 Ft
kedvezmény, bármely út árából – www.utazasiklub.hu

MAGAZINUNK ELŐFIZETHETŐ A KIADÓNÁL: HEILING MÉDIA KFT. 1046 BUDAPEST, KISS ERNŐ U. 3.

E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU · TELEFON: (1) 231-4040